

JENS DAHL

BETRAGTNINGER OVER KATEGORIEN INDFØDTE FOLK

Nyhedsmedierne – aviser, tv, radio – er fantastiske til at opfange begivenheder, at indsamle „cases“ fra alle dele af verden og formidle det til os som såkaldt gode historier. Fremkomsten af nye sociale bevægelser af enhver art, og fra nær sagt alle dele af kloden, kommer hurtigt ind på den internationale mediearena. Så længe de kan virkeliggøre kravene til den gode historie. Hvis ikke, forsvinder de lige så hurtigt, som de dukkede op.

Nyhedsmedierne står derimod foran et formidabelt problem, når de skal forklare den sociale og kulturelle legitimitet og rationalet bag en begivenhed eller et nyt socialt fænomen. En del af forklaringen er, at pressen oftest jager det nemme budskab, men det siger vel ligeså meget om publikum som om mediet. Nok så relevant kan det derfor være at se på almindelige menneskers og systemers evne til at opfange budskaber og konfrontere sådanne budskaber med de kategorier, vi har været vant til at tænke i, og som vores uddannelse og opdragelse har lært os. I det omfang en af vores roller som antropologer består i at formidle den viden, vi har om „det andet“, står vi ofte over for den modstand, som ligger i de etablerede samfunds, de etablerede strukturers og de vante tankemåders ordning og kategorisering af verden.

Dette er temaet. Det mere konkrete mål er, gennem nogle ganske få eksempler, at beskrive administrative og politiske systemers håndtering af sociale ændringer, som ikke direkte vedrører disse strukturer selv, men som man alligevel ønsker eller er tvunget at skulle forholde sig til. Mit eksempelmateriale vedrører den placering, som *indfødte folk* i det seneste årti har fået i den vestlige verdens tankesystem og i FN's arbejde med indfødte folks rettigheder.

Indfødte folk som kategori

Hvem er egentlig indfødte folk? I historisk perspektiv er det interessant, at dette i første omgang interesserede alle andre end indfødte folk selv. Antropologer og jurister havde behov for at afklare placeringen af den kategori af mennesker, som begrebsmæssigt er blevet betegnet *indfødte folk*, *oprindelige folk*, *4. verdens-folk* eller slet og ret *naturfolk*. Efterhånden har en række folk jorden over accepteret disse betegnelser om sig selv, men det er vigtigt at holde fast ved, at disse begreber, disse kategorier, i bund og grund har

deres rod i en virkelighed, som placerer eller udtrykker bestemte folks rolle i det internationale samfund. Eksistensen af indfødte folk er et udtryk for det hegemoniske og ekspansive samfunds behov for at bringe orden i den nye verden. Dette er en væsentlig historisk dimension, fordi termen efterhånden er blevet accepteret af indfødte folk selv. Den historiske udvikling har bevirket, at de har noget til fælles. Paradoksalt nok er det i dag netop de ekspansive samfunds institutioner, først og fremmest staterne, som opponerer mod brugen af termen med den heraf følgende politiske og retlige anerkendelse. I politisk sammenhæng bruger indfødte folk i dag deres historisk og socialt betingede fællesskab til at bryde marginaliseringen og til at fremme national afkolonisering og selvbestemmelse.

Ligesom ordet *eskimo* kategoriserede en række arktiske folk efter parametre (sprog, materiel kultur, klima) med rod og baggrund i datidens europæiske kulturer, sådan er det også med indfødte folk. Det er muligt, at *eskimo* oprindeligt var en nedsættende betegnelse, men efterhånden som de arktiske stater etablerede deres herredømme i disse nordlige egne, fik eskimoerne faste placeringer i staternes administrative og politiske strukturer. Med den koloniale epokes afslutning blev de oprindelige folk (indfødte folk) aktive medspillere på den statslige og internationale politiske arena. Symbolerne skiftede navn, og symbolikken blev vendt rundt. Dette er en kendt og velbeskrevet proces. *Eskimo* blev visse steder til *inuit* og udtrykte nu et kulturelt fællesskab mellem arktiske folk snarere end modpolen til europæisk kultur. Men rammen forblev den samme. Man kan sige, at de oprindelige befolkninger har annammet den politiske virkelighed, nemlig staternes eksistens og internationale herredømme. I visse tilfælde har de oprindelige arktiske folk aktivt transformeret og nyfortolket de givne strukturer, som med dannelsen af *Inuit Circumpolar Conference*, men grundlæggende relaterer hver enkelt af disse indfødte arktiske folk sig til den proces, som fulgte i kølvandet på kolonitidens overgang til regulære statsdannelser. Det samme gælder indfødte folk i en global sammenhæng.

Store dele af verden har accepteret at tænke i kategorien indfødte folk, et begreb oversat fra det engelske *indigenous peoples*. Dette gælder både regeringer, organisationer og indfødte folk selv. Sådan har det imidlertid ikke altid været. I sin nuværende politiske betydning er indfødte folk efterkommere af et områdes befolkning, som ved kolonisering, afkolonisering eller i forbindelse med dannelsen af moderne stater er blevet marginaliseret i forhold til staten, men har bevaret en særskilt identitet og kultur samt tilknytning til et bestemt territorium. Betraget som en operativ kategori er det næppe meget før dannelsen af organisationer som *International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA)* i 1968 og *World Council of Indigenous Peoples* i 1975, at indfødte folk trådte frem på den internationale scene. Siden da er flere og flere folk begyndt at se sig selv som del af det fællesskab, der rummes af kategorien indfødte folk. Dermed har begrebet også udviklet sig, det er blevet mere omfattende og næsten globalt accepteret med dette kriterium som grundlag.

Som alle andre sociale kategorier – klasser, klaner, osv – så er indfødte folk i betydningen *indigenous peoples* (officiel dansk oversættelse: *oprindelige folk*) produkt af en ganske bestemt historisk epoke. Globalisering er et nøgleord i denne sammenhæng. I eksempelvis Canada bruges normalt *aboriginal peoples* om indianere og *inuit*, hvorved man understreger, at dette er landets oprindelige befolkning. I Rusland taler man om *små nordlige og fjernøstlige minoriteter*, hvorved man understreger forskellen mellem disse folk og de etniske minoriteter, som i kraft af deres størrelse har opnået en vis form for

administrativt selvstyre. Kernen er, at disse indbyrdes overordenligt forskellige folk, i Canada, Rusland eller på andre dele af kloden, har et fællesskab – de er *indigenous peoples*, indfødte eller oprindelige folk. Men ikke alle er efterkommere af stedets oprindelige befolkninger. Maasai i Tanzania er således indvandret til deres nuværende boområde i relativt nyere historisk tid, og alligevel er de et oprindeligt eller indfødt folk, hvilket relaterer sig til deres marginalisering i forbindelse med dannelsen af de moderne afrikanske stater.

Indfødte folk i historien

To faktorer synes tilsammen at danne ramme for dannelsen af den sociale kategori, som nu går under betegnelsen indfødte folk, nemlig etableringen af moderne stater samt produktion og billiggørelse af massekommunikationsmidler. De folk, som i 1975 dannede *World Council of Indigenous Peoples*, var først og fremmest de rige oprindelige folk fra Europa, Nordamerika og Oceanien. Hurtigt kom indianerne fra Mellem- og Sydamerika til; senere bjergstammer fra Asien, hvorimod Afrika og Rusland først er blevet en del af denne globale proces for mindre end 10 år siden. Det er min opfattelse, at inuit, samer, maorier, aboriginals og Nordamerikas indianere først og fremmest fandt sammen, fordi de var en del af de rige velfærdsstater.

I betragtning af disse historiske kendsgerninger, er der ikke noget underligt i, at antropologer, regeringer, jurister og de berørte folk selv først i de senere år har rettet fokus mod indfødte folk. Det kan selvfølgelig godt undre, at regeringer og internationale institutioner som FN langt hen ad vejen har været længere fremme med at opfange indfødte folk som en gruppe af mennesker, der har sine egne interesser og rettigheder, end for eksempel antropologer har været – men det er så en anden sag.

På samme måde som arbejderklassen var et produkt af den industrielle revolution, så er indfødte folk et produkt af tiden efter 2. Verdenskrig, hvor nye stater kom til verden i Afrika og Asien, hvor staterne generelt ekspanderede inden for grænser, som konsolideredes, hvor kommunikationsteknologien muliggjorde en almengørelse af kontakten ud over lokalsamfund og landegrænser, og hvor uddannelsessystemet skabte nye muligheder for selv de mest undertrykte indianere, buskmænd eller bjergstammer i Sydøstasien. De indfødte folks tilsynkomst på den internationale arena falder endvidere sammen med en stigende interesse for universelle menneskerettigheder. Indfødte folk har herigennem fundet en niche, inden for hvilken de kan formulere deres krav, og en række regeringer verden over er rede til at lytte.

Dette er en proces, som stadig finder sted, og det er et faktum, at flere og flere grupper fra hele verden i disse år melder sig under fanerne og erklærer sig for indfødte folk. Det er de nævnte objektive omstændigheder, der sammen med det enkelte folks bevidsthed om samme, har skabt den proces, som gradvis har udkrystalliseret en ny global social kategori. De voldsomme overgreb på indianere i Amazonas i 1960'erne åbnede for verdens opmærksomhed, og internationale institutioner som FN's *Arbejdsgruppe for Indfødte Befolkninger* har været med til at skabe den dynamik, som er fulgt med de indfødte folks aktive deltagelse og intervention i en proces, som stadig rummer trusler mod indfødte folk jorden over. En anden helt afgørende dynamisk faktor er indfødte folks organisering på lokalt, nationalt og internationalt niveau.

Indfødte folk er organiseret på etnisk grundlag, dvs. i kraft af en fælles kultur. Målet er for dem at sikre, at de kan bestemme over deres egen fremtid, at sikre sig retten til selvbestemmelse. Der er naturligvis indbyrdes ganske store kulturelle forskelle mellem indfødte folk fra så vidt forskellige dele af kloden som Kalahari, Grønland, Amazonas og de filippinske Cordilleras. På en måde kan man sige, at det multikulturelle fællesskab, der hævdes at eksistere mellem indfødte folk, giver en vis sikkerhed over for tendenser til etnisk chauvinisme. Den dagsorden, som er sat for hvert enkelt folk, er at sikre den kulturelle overlevelse, og derigennem den kulturelle mangfoldighed. Målet er netop ikke at skabe grundlag for kulturel dominans, men at opnå lige vilkår med de kulturer, som i dag dominerer indfødte folk. Dette sidste kan lyde som et demagogisk politisk slagord, men det er vigtigt, at holde fast i udgangspunktet for indfødte folks krav til selvbestemmelse. Indfødte folk beskyldes nemlig ofte, ikke mindst af afrikanske og asiatiske regeringer, for at kræve særlige rettigheder – underforstået på bekostning af andre (fattige) befolkninger. Sandheden er dog, at indfødte folk fremsætter deres krav ud fra en position som marginaliserede folk inden for de statslige rammer. Det nye er imidlertid, at det først er inden for de sidste årtier, at indfødte folk har kunnet opbygge et fællesskab, en tradition om man vil, som går på tværs af statslige grænser, og som har åbnet for en international løsning.

Faktisk er vi vidner til en proces, hvori relationen mellem de moderne stater og visse folk er under ganske radikal ændring. Vi kan ikke forklare dette forhold alene med henvisning til kulturelle forskelle eller særlige kulturelle omstændigheder blandt disse marginaliserede folk. Man må snarere erkende, at de moderne stater og de multinationale selskaber er særdeles stærke i deres ønske om at regulere, planlægge og at ekspandere. De efterlader helst ingen hvide pletter på det geografiske, kulturelle eller menneskelige landkort. Vi bevæger os i disse årtier ind i en ny epoke, hvor der for første gang i historien ikke længere lever „frie“ folk, dvs. folk der er uafhængige af statslige strukturer. Fra min side er dette en konstatering ikke et normativt udsagn. Eksempelvis kan/vil Botswanas regering ikke længere acceptere, at buskmændene i *Central Kalahari Game Reserve* lever en tilværelse som samlere og jægere. Kun dyr kan tillades at leve på denne måde. Dyreværnsorganisationerne kan ikke acceptere, at der i Arktis findes fangere, som fanger hvaler efter eget for godt befindende, med mindre de lever som stenaldermennesker; alternativt må de underkaste sig den almene kontrol. Det er her en række folk kommer i klemme. I sin form er denne ekspansionsproces statslig, og i sit indhold finder den sin pendant i næsten alle staters udvikling efter 2. Verdenskrig. Processen er bemærkelsesværdigt ens fra stat til stat. Enhver stat i Afrika vil f.eks. hævde, at samtlige dets indbyggere er individuelle og lige borgere i staten, uanset forskelle i kultur eller etnisk tilhørsforhold. Langt de fleste regeringer foretrækker at holde diskussionen om borgernes rettigheder under kontrol inden for landenes egne grænser. De oftest talmæssigt små indfødte folk ser derimod i det internationale samfund deres chance for at lægge pres på regeringerne. Heri finder de støtte i de internationale institutioners ønske om og vilje til at blande sig i staternes indre anliggender for at sikre respekten for de universelle menneskerettigheder. Det fremhæves ofte, at disse menneskerettigheder er en vestlig opfindelse, men for indfødte folk har den nye interesse herfor haft den effekt, at vejen er åbnet for dem til at tænke lokale forhold ind i det globale system, for dernæst at bruge denne platform og disse institutioner til lokale formål.

Hvis man nu, som jeg gør det, hævder, at indfødte folk historisk hører hjemme efter 2. Verdenskrig og ved kolonihistoriens afslutning, hvor var de indfødte folk da henne, dengang England grundlagde sit imperium, eller dengang Hans Egede missionerede i Grønland? Jo, der var ingen indfødte folk, men der var fangere, samlere, jægere, nomader og agerbrugere organiseret i bands-, stamme- eller statslignende samfund. De indfødte folk er disse menneskers børns børnebørn. De er stadig jægere, fangere, fiskere, nomader og svedjeagerbrugere. Men nogle er også blevet plantagearbejdere, antropologer og politikere.

Det ville være helt forkert at lægge en snæver evolutionistisk betragtning ned over dagens indfødte folk – at se indfødte folk som en mere eller mindre moderne udgave af bestemte sociale kategorier, som eksempelvis samlere og jægere fra tidligere historiske perioder. Indfødte folk er en specifik kategori, produkt af en ganske bestemt periode, som er præget af stor samfundsmæssig globalisering.

Men én ting er, at verden har måttet acceptere eksistensen af indfødte folk som et faktum. Noget andet er at forstå, hvad der kendetegner disse samfund, de kulturer, der rummes under denne betegnelse, dvs. forstå, hvad de har tilfælles, og hvad der skiller dem. Det er vel her, antropologien kommer ind med sin særlige ekspertise i relation til de myndigheder og politiske beslutningstagere, som beskæftiger sig med indfødte folk.

Hver gang en ny social kategori opstår, må verden forbavses. Man hører meget om zapatisterne i Chiapas, men hvem er de egentlig? Hvad vil de? Pludselig konfronteres vi med et væld af etniske grupper i Kaukasus, som vi aldrig tidligere har skullet forholde os til, men som trænger sig på, kræver vores opmærksom, vores hjælp, vores solidaritet. Men hvad ved menigmand om dem? Akkurat ligeså lidt som politikere og almindelige mennesker vidste om indfødte folk den 10. december 1992 ved indvielsen af FN-året for verdens indfødte eller oprindelige folk.

Det er med andre ord ikke nok alene at forholde sig til indfødte folk som en kategori. Vi må også vide noget om disse folks samfund, deres ønsker til fremtiden, deres historie osv. Sagt på en populær måde, så må vi tage udgangspunkt i indfødte folks situation for at kunne forholde os til dem. Analysen må række videre end til en simpel forkastelse eller accept af indfødte folk som aktører på den internationale og de nationale scener. At vi i den rige verden ønsker at forholde os til dem illustreres tydeligt med bistandsorganisationernes interesse for at yde støtte til indfødte folk og fra arbejdet i blandt andet FN's Menneskerettighedskommission.

Selvbestemmelse

Indfødte folk har nogle ganske få mærkesager, som de igen og igen fremhæver som helt centrale for deres overlevelse som kulturer. Tilknytningen til et hjemland og rettigheder til land er en af dem. Kollektive rettigheder en anden. Men det helt centrale er formentlig selvbestemmelsen.

I udkastet til en international erklæring om indfødte folk fra FN's *Arbejdsgruppe for Indfødte Befolkninger* hedder det i paragraf 3, at „Indfødte folk har ret til selvbestemmelse“. Punktum. Det volder problemer for de fleste stater og regeringer. Selvbestemmelsen, sådan som vi kender den fra *Konventionen om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder* og *Konventionen om Civile og Politiske Rettigheder*, begge fra 1966, er kulturelt

betinget og politisk fastsat ud fra forhold og bestræbelser, som var gældende i en epoke, der afsluttede den globale afkolonisering. I begge konventioners artikel 1 hedder det: at „Alle folk har ret til selvbestemmelse.“

De europæiske kolonimagter gik som bekendt ikke frivilligt med til at give landene i Afrika, Asien og Oceanien selvstyre. De ville ikke have drømt om at anerkende den tanzanianske, den nigerianske eller den burmesiske befolknings ret til selvbestemmelse, hvis de ikke var blevet tvunget til det. Men de sikrede sig ved afkoloniseringen, at de tidligere kolonier forblev intakte enheder med international anerkendelse, og de nye stater opnåede en vis sikkerhed imod overgreb udefra i kraft af det internationale samfunds anerkendelse af deres ret til selvbestemmelse. Det var *staternes* ret til selvbestemmelse, symboliseret ved deres befolkninger (kaldet det tanzanianske folk, det nigerianske folk, det burmesiske folk, osv.), man beskyttede i afkoloniseringens slutfase på trods af den kendsgerning, at flertallet af de nye stater var etnisk aldeles uhomogene.

På en måde gentager processen fra afkoloniseringens dage sig nu, blot med indfødte folk i centrum. Naturligvis vil staterne i Afrika, Asien eller i det arktiske område ikke frivilligt afgive kontrol til enkelte folk. Med mindre de tvinges hertil eller ser en egen fordel heri. De færreste stater anerkender overhovedet, at indfødte folk er *folk* – og dermed har de per definition ingen ret til selvbestemmelse. Argumentationen er i virkeligheden udtryk for en overordentlig simpel tankegang, når man tænker på, at de magthavende stater aldrig nogensinde har anerkendt andre former for selvbestemmelse end den, der udtrykker og respekterer de eksisterende magtforhold. Vi ser eksempelvis i disse år, hvordan Quebec argumenterer for selvbestemmelse i forhold til den canadiske føderation med argumenter, som meget langt minder om de argumenter, cree og inuit bruger for selvbestemmelse i forhold til Quebecs regering. De fransktalende indbyggere i Quebecs begrundelser for selvstændighed i forhold til Canada er imidlertid helt i overensstemmelse med de argumenter, som de samme indbyggere forkaster i forholdet til cree og inuit.

Indfødte folks krav om selvbestemmelse ligger i relationen til staten og ikke som efter 2. Verdenskrig i opgøret med et internationalt kolonisystem. I dag skal selvbestemmelsens indhold søges hos de enkelte folk, men ikke i et ønske om at etablere nye suveræne stater bygget på ruinerne af et kolonihærdømme. Den selvbestemmelse, som i dag, i 1990'erne, postuleres af indfødte folk er ikke den samme som den, der fulgte med kolonisystemets endeligt, og som senere blev fastsat i internationale konventioner. Selvbestemmelsens indhold kan ganske udmærket være kodificeret, men selvbestemmelse som krav er per definition kontroversiel. Det særlige ved indfødte folks selvbestemmelse er blandt andet, at den næsten altid refererer til statslige rammer, hvor koloniernes selvbestemmelse var det internationale samfunds anerkendelse af nye suveræne nationer (stater). I en række tilfælde hævder indfødte folk, at deres krav om selvbestemmelse er internationalt i karakter, ligesom visse folk (eksempelvis indianerne i Nordamerika) angiveligt kan dokumentere en historisk anerkendelse af deres ret til at forhandle med staterne, som den ene nation med den anden.

Definitionen af begreberne 'folk' og 'selvbestemmelse' er ikke givet af Gud, men af mennesker. Disse definitioner kan ændres, og de må nødvendigvis ændres over tid. Naturligvis vil lande som Indien tolke ordet selvbestemmelse og ordet folk på en måde, så den kommende FN-erklæring ikke vil kunne finde anvendelse på Indiens 68 millioner *scheduled tribes*. I kolonitiden havde inderne næppe megen respekt for den eksisterende, dvs. kolonimagternes fortolkning af retten til selvbestemmelse. Det kan da også ende

med at blive helt patetisk, hvis man stædigt fastholder en bestemt tolkning af virkelighedens begrebsliggørelse, alt imens virkeligheden udvikler sig i en retning, som gør en nytolkning nødvendig.

Efter min opfattelse er det bl.a. antropologiens opgave at beskrive og analysere selvbestemmelsen, sådan som denne *de facto* praktiseres af de mennesker, der kalder sig indfødte folk, og at tolke rækkevidden af de krav, som knytter sig til selvbestemmelsen. Jeg ser med andre ord selvbestemmelsen som bestående af to komponenter. For det første er selvbestemmelse noget, man gør i alle kulturer; det drejer sig om en *kulturel praksis*. For det andet er selvbestemmelse et *retligt eller politisk krav*. Man praktiserer den kulturelle selvbestemmelse, og retten til eller kravet om selvbestemmelse tager sit udgangspunkt i denne praksis. I Grønland praktiserer man selvbestemmelsen, når grønlandsk gøres til modersmål i folkeskolen. Den symbolsk (og økonomisk) meget vigtige fangst af grønlandshvaler, sådan som den praktiseres af inuit i Nordalaska, er virkeliggørelsen af selvbestemmelsen; derfor holder man så stærkt fast ved denne tradition.

Denne kulturelle side af selvbestemmelsen er så vigtig, fordi den forbinder kravet om eller retten til selvbestemmelse med det enkelte indfødte folk, og ikke med den internationale ret, sådan som denne er defineret og bestemt af vestlige kulturer. Den retlige og internationale anerkendelse af indfødte folks ret til selvbestemmelse er kun selvbestemmelsens anden komponent. Værdien af en international anerkendelse af indfødte folks ret til selvbestemmelse skal naturligvis ikke undervurderes, men det vil efter min opfattelse være ganske forkert at reducere selvbestemmelsen hertil. Det er blandt andet antropologers opgave at diskutere med politikere og andre om, hvad den praktiske implikation er af, at indfødte folk i fællesskab har meddelt verden, at de ønsker at bestemme over deres egen fremtid. Spørgsmålet er, hvordan vi kan tænke indfødte folks opfattelse af selvbestemmelse ind i den globale sammenhæng?

I den forbindelse kan det være vigtigt at fremhæve forskellen mellem indfødte folks rettigheder og minoritetsrettigheder. FN's *Arbejdsgruppe for Indfødte Befolkninger* blev netop etableret, fordi det blev klart, at der var folk (indfødte folk), hvis rettigheder ikke blev tilgodeset under FN's arbejde for generelt at beskytte minoriteter. Beskyttelse af minoriteters rettigheder er en væsentlig side af de menneskelige rettigheder, men ikke tilstrækkelig, set med indfødte folks øjne. En minoritet bliver til et indfødt folk, fordi der er en stat, og det er karakteren af relationen med denne, som er afgørende. Det er kun staten og de statsbærende folk, der ser de indfødte folk som minoriteter. Maasaiernes visioner om fremtiden er således ikke bundet til, at de er en minoritet, for dem er der så mange af i Østafrika, men i at de opfatter sig som en nation. Kravet om selvbestemmelsen tager derfor sit udgangspunkt i, at maasaierne opfattes som en nation, med en ganske bestemt kulturel identitet, og ikke i, hvilke minoritetsrettigheder de, i lighed med alle andre minoriteter, nyder inden for de statslige rammer.

Antropologi, jura og indfødte folk

Indfødte folk gør i stigende grad brug af vestlige faglige discipliner såsom antropologi og jura. Hvorfor gør de det? Det er der naturligvis mange, gode og også ganske simple forklaringer på. Jeg skal blot omtale en enkelt, nemlig den, at mange repræsentanter for indfødte folk i mange situationer ikke kender den del af deres kultur, som omverdenen for-

venter at de repræsenterer. Vi er vel efterhånden mange, der har været ude for indfødte folk, som må slå op i antropologiske værker for at kunne besvare antropologens spørgsmål om deres egen kulturs historie. Det kan man så ironisere over, hvis man er i det humor, eller blot med beklagelse konstatere, at de indfødte har mistet deres såkaldte 'traditionelle' kultur, hvis man er i det lune.

Men jeg tror der er lidt mere i det. Indfødte folks samfund er i dag så komplekse og arbejdsdelingen så udbredt, at der findes en relativt højtuddannet gruppe (lad os blot for nemheds skyld kalde den for en elite), som er kulturelt, politisk og økonomisk stærkt bundet til og afhængig af det statslige/nationale system – og tilsvarende har mistet den daglige føling med det samfund, som hovedparten af befolkningen er en del af. Det er denne elite, som har opnået positioner i det statslige system, og som forhandler „indfødte folks rettigheder“ i FN og andre internationale forsamlinger. De er sikkert ofte *valgt* af deres folk, men de *repræsenterer* ikke folkets interesser ud over den snævre statslige referenceramme.

Disse mennesker kan se deres fordel i at bruge ekspertviden – bl.a. antropologisk viden om det samfund, hvis interesser de skal varetage i internationale forsamlinger. Det er meget simpelt: alle mennesker kan ikke vide alting, og slet ikke hvis denne viden skal dokumenteres på en måde, som kan forstås og accepteres af statslige og internationale institutioner. Da inuit i Canada for snart tyve år siden startede forhandlinger med den canadiske regering om kollektive rettigheder til det, de selv opfattede som deres land, så hyrede de jurister, antropologer, biologer og andre til at kortlægge fangernes ressourcudnyttelse, sådan som denne havde fundet sted siden tidernes morgen. Forhandlingerne om ret til landet, om anerkendelse af denne del af selvbestemmelsen, var baseret på, at landet blev brugt og beboet af inuit. Men de, der forhandlede, var ikke længere i besiddelse af denne viden.

Endvidere gør der sig det gældende, at nationale og internationale processer finder sted inden for et rum, som beherskes af jurister og antropologer, men ofte ikke af personer, der er valgt til at repræsentere mennesker, der altid har været marginaliseret i forhold til de statslige systemer.

Men det kan også ses fra en anden synsvinkel. Som en dansk antropolog engang konstaterede, efter at han havde undervist på seminariet i Nuuk, så vidste kun de færreste elever i Grønland, at de var indfødte. De vidste naturligvis godt, hvad det vil sige, for de føler det konstant på deres krop og i deres dagligdag (f.eks. ved diskrimination af deres grønlandske modersmål), men tolker det ikke i termer, der kan relateres til antropologi eller international ret. Dette understreger, at også for indfødte er begrebet „indfødte folk“ et relativt nyt begreb. Det at være et indfødt folk relaterer sig til en internationalisering – en internationalisering, som ofte er monopoliseret af ret få mennesker. Det er ikke mange grønlandere, der har deltaget i FN's møder. Det er heller ikke ret mange indianere fra Amazonas, der vil kunne se det potentiale, som ligger i FN-systemet eller det internationale donorsystem.

En tredje synsvinkel på det forhold at indfødte folk er blevet mere interesserede i antropologi og jura er, at mange indfødte folks samfund lider under efterveerne af, hvad man har kaldt den tabte generation. Netop i disse årtier mærker mange unge aleuter i Alaska, at deres forældre i 50'erne og 60'erne blev tvunget til at undertrykke egen kultur og sprog; de unge i dag lider ligeledes under forældregenerationens umådeholdne alkoholforbrug. Alt i alt lider de unge under, at denne forældregeneration aldrig har videreg-

vet dem stammens kultur og historie, og de lider psykologisk under en voldsom foragt for den forældregeneration, som de ikke er i stand til at vise den fjerneste respekt. Og forældregenerationen selv lider under, at deres egen barndom var præget af katastrofale epidemier, som borttog mange af de kloge og dygtige medlemmer af samfundet, som de skulle se op til og lære af. Og efter epidemierne kom missionærene, som fjernede den sidste rest af stolthed.

Hvordan når man videre i en analyse af forhold som disse, og hvad fortæller man de institutioner i den rige verden, som i disse år melder sig og erklærer, at de med politik, jura og penge vil yde støtte til indfødte folk? Hvordan fortæller vi dem, at kravene om selvbestemmelse ofte ligger fjernt fra noget voldsomt revolutionært eller voldeligt, men er et ganske fundamentalt spørgsmål om at blive respekteret som et samfund, der vil bestemme over egen – ikke over andres – fremtid? Og at udgangspunktet ikke er nostalgien, men den nutidige virkelighed, der som oftest har en tragisk fortid, men forhåbentlig en anden fremtid? Efter min vurdering er det i denne sammenhæng, at antropologi kan arbejde sammen med politikere og administratorer i vores eget og i de indfødte folks samfund.

